

Znanstveni kredo dr. Ane Krajnc: izobraževanje je vrednota za človeka in družbo

Kolegica Ana Krajnc je življenje darovala razgradnji enega od temeljnih stereotipov pedagoške tradicije, da je treba z vzgojo in izobraževanjem pohiteti do zrelosti, ker je potem tako, kot bi hotel osedlati starega konja. Raziskovanja, ki se jim posveča, ji utrjujejo prepričanje, da je človek za razvoj odprt v vseh življenjskih obdobjih. Stereotip, da je vzgajanje in izobraževanje smiselno predvsem v mladosti, je bil sicer temeljito »preluknjan« skozi stoletja, a vse do prve polovice prejšnjega stoletja nikoli dovolj prepričljivo. Ana Krajnc je odlično razumela duh časa v drugi polovici prejšnjega stoletja, ko prodira teza, da izobraževanje odraslih ni namenjeno le popravljanju napak pri »mladostnem postiljanju«, temveč se izpostavlja kot prva, temeljna in samosvoja preferenca izobraževalnih reform. To je čas, ko navdihov o pomenu izobraževanja odraslih ni bilo malo, prihajali pa so od pomembnih, tudi svetovnih ali transnacionalnih avtoritet: Unesca, Svetovne banke, OECD-ja in ne nazadnje evropskega prostora z znanim poročilom E. Faurea. Geslo »Nikoli ni prepozno« je, kljub samoumevnosti, delovalo kot prevratno in vodilo celo do nekaterih teoretskih implikacij, za katere pa še vedno mislim, da bi se jim lahko izognili. Gre za implikacije, ki so nakazovale nek temeljni razkol v pedagoških znanostih. Razlike med pedagoškim in andragoškim – ki na aplikativni ravni vsekakor obstajajo, zlasti na ravni profiliranja delovne usposobljenosti – se skuša prikazovati kot teoretske in paradigmatske, zaradi česar ni mogoče več govoriti o enotni znanosti o vzgoji in izobraževanju, temveč o dveh znanstvenih disciplinah, saj naj bi za vzgojo in izobraževanje odraslih ter mladine veljali različni temeljni zakoni in ne zgolj specifične okoliščine, ki jih je v vzgoji in izobraževanju sicer vedno treba upoštevati glede na ciljno populacijo.

Prebiranje besedil Ane Krajnc je v meni sicer vedno utrjevalo prepričanje, da ona ne deli takega mnenja, čeprav zavzemanje za samostojni

študij andragogike, kar je zagotovo plod vizije Ane Krajnc, mogoče na prvi pogled kaže na kaj takega. Vsaj v prvem desetletju uvajanja študija andragogike je razmerje med študijema pedagogike in andragogike v dokajšnji meri kazalo na zasnovo, ki naj bi temeljila na popolnoma različnih teoretskih temeljih. Osebno mi je bilo vedno žal takšne študijske ureditve – zaradi praktičnih posledic –, saj mnogih splošnih socialnih in humanističnih tem v sektorju vzgoje in izobraževanja, ki so jih poslušali le študentje andragogike v svojih »andragoških« predmetih, študentje pedagogike niso mogli slišati, in obratno.

Na drugi strani pa teoretski korpus Ane Krajnc to zdrabo gotovo presega. V študiju pedagogike je že v prvi polovici 70. let prejšnjega stoletja postavila nove andragoške discipline, oblikovala andragoško katedro in andragoško študijsko usmeritev (1976), v letu 1992/93 tudi študij andragogike. Zanimivo je, kako je uvedbo študija utemeljila v kratki predstavitvi (1987), pri čemer izpostavi tri argumente: hiter razvoj andragoške prakse, širjenje znanja o pomenu permanentnega izobraževanja ter umestitev andragoških znanj v program izobraževanja učiteljev. Slednja, zelo pomembna utemeljitev, je bila, žal, doslej na pedagoških fakultetah skoraj preslišana. Kakor so utemeljitve za razvoj andragoških disciplin izrazito praktične narave, takšni so tudi njihovi dosežki. Andragogika se bolj kot s teoretskimi diskurzi in razvijanjem teorije ukvarja s praktičnimi problemi. V pičlih 20 letih nastanejo mnoge discipline s področja izobraževanja odraslih. Njihova posebnost je v izpeljavah, ki bi lahko prispevale k preseganju okostenelosti šolskega tipa izobraževanja nasploh, torej nekakšno razšolanje izobraževanja. To pa po mojem mnenju danes ni aktualno le za izobraževanje odraslih, temveč še bolj za redno izobraževanje v otroštvu in mladosti. V tem smislu mi pomeni eno od osrednjih »univerzalnih pedagoških« tem, kar sledi tudi iz razmislekov Ane Krajnc. Njeno delo vseskozi preveva pedagoški optimizem, ko zavrača predsodke o tem, kdaj smo se ljudje sposobni uspešno učiti; uspeh jamčijo ustrezna motivacija in usposobljeni izobraževalci.

Uvedba študija andragogike v slovenskem prostoru nedvomno obogati študije o vzgoji in izobraževanju. Razširi predmet teh študijev na številna nova področja, odpre pogled na neizmernost različnih oblik neformalnega izobraževanja ter poglobi spoznavanje socializacijskih procesov v netipičnih vzgojnih institucijah. Škoda, da teh tem ne poglobljajo tudi študenti pedagogike. Če je pred desetletji koncept permanentnega izobraževanja še utemeljeval dokaj trdo razmejitev med študijema pedagogike in andragogike, te mejne črte med pedagoškim in andragoškim diskurzom s konceptom vseživljenjskega učenja vse bolj bledijo. Mogoče bi bila zato izbira poklicno usposobitvenega paketa znanj v študiju bolj smiselna v obliki izbirnosti študentov kot pa v programski ali smerni delitvi, zlasti če naj v študiju aplikativni in poklicno usposobitveni pomeni ne bi prevladali obče teoretskih.

V znanstvenih delih Ane Krajnc in tudi v konkretnih družbeno-izobraževalnih projektih, ki jih je vodila, ni mogoče prezreti dosežkov v razvoju enotne teorije in zavezanosti slehernega izobraževanja humanističnim idejam. Kot bistveno se pri tem izkaže, da je njej premislek s področja teorije vzgoje in izobraževanja univerzalen z vidika različnih življenjskih obdobj. Gre za teoretske dosežke, ki so pomembni za vsa starostna obdobja, s čimer je v največji meri pokazala na paradigmatsko enotnost oziroma enotnost temeljnih zakonov pedagoškega in andragoškega diskurza. Njenih razprav o permisivni vzgoji na primer ne moremo razumeti drugače, če bi jih, bi bilo to v nasprotju z vsem, kar o tem piše; razmisleke, ki permisivno vzgojo osmišljujejo kot preferenčno obliko demokratičnih odnosov v izobraževanju, namreč ne moremo razumeti, kot da se nanašajo zgolj na andragoško polje. Z vidika pedagoških paradigem, kot jih osebno razumem, se v delu Ane Krajnc socialno kritična orientacija prepleta s humanistično. To se kaže v treh temeljnih postulatih:

- Izobraževanje je vrednota za posameznika, je »pot do njegove svobode in upanja« v Freirejevem smislu, je akter njegovega »osebno-stnega razvoja in rasti«.

- Izobraževanje je vrednota za družbo, ne v smislu transformacije družbene ideologije in zadovoljevanja družbenih potreb, temveč v socializaciji medosebnih odnosov, ki so »temeljna vsebina človekovega življenja« in pogoj zdrave družbenosti, saj »ne posameznik ne družba ne preživita v individualizmu« – v tem smislu je vseživljenjsko izobraževanje pot k spremembi medgeneracijskih odnosov in stereotipov.

- Preferenčno vrednost pripisuje splošnemu izobraževanju, tudi odraslih, kar izhaja iz nasprotovanja komercializaciji in marketizaciji vsakega izobraževanja, tudi poklicnega (saj »današnje delo zahteva človekovo dušo«), in še posebej izobraževanja odraslih; ost tega razmišljanja je naravnana tudi proti državni šolski politiki, v kateri vidi vzrok za to, da splošno izobraževanje odraslih na Slovenskem zaostaja za primerljivo razvitimi državami. Ob tem ne ostaja le pri pisani besedi. Osebnost se zavzema za razvoj konkretnih projektov izobraževalnih praks za tretje življenjsko obdobje.

Ana Krajnc izstopa po svojem mednarodnem znanstvenem in tudi akcijskem delovanju. To ji je nudilo veliko inspiracij pri postavljanju andragoške stroke na akademski ravni in razvijanju andragoških praks, tudi z ustanavljanjem sistemskih organizacij, ki so se v Sloveniji utrdile kot sistemski stebri izobraževanja odraslih. Tu mislim na ustanavljanje in delovanje univerze za tretje življenjsko obdobje, kar je osebna zasluga Ane Krajnc. Sodelovanje znanstvenika pri praktičnih šolsko-reformnih projektih je, dolgoročno gledano, pogosto povezano s travmami, saj šolstvo ni dober poligon za trajno uveljavljanje znanstvenih idej in dosežkov, ki jih čas pogosto povozi. Na srečo. A če se kaka ideja v praksi le utrdi, je to dosežek. Univerza za tretje življenjsko obdobje se je.